

NEKATERE GEOMORFOLOŠKE SPREMEMBE PRI IZOLI, DOKUMENTIRANE Z ARHEOLOŠKIMI NAJDBAMI

Vinko Šribar

S 5 slikami

Izolo in njeno najbližjo okolico obkroža v obliki semiamfiteatra do 270 m visok hrbet, ki s svojima krakoma sega do morske obale pri Viližanu in Simonovem zalivu (sl. 1). Lok hriba ima največjo krivino pod Vrhom Sv. Donata (252 m). Med Izolo in hrbtom je razdalja skoraj v vseh smereh enaka. Teren je oblikovan lijakasto in na dnu se nahaja mestni zazidalni prostor. Pobočje hrbita je izbrazdano s številnimi hudourniškimi strugami. Največji hudourniki presušijo samo v visokem poletju. Eden izmed njih se izliva v morje v zaledju Simonovega rtiča, drugi v vzhodnem delu Izole in tretji v Viližanu. Njihovi zasipi so največji; ekipa Narodnega muzeja v Ljubljani jih je dokumentirala z arheološkimi najdbami in s historičnimi viri. Na podlagi topografskih meritev v poletju 1958 je ugotovila, da je debelina holocenskih naplavin nad posameznimi arheološkimi najdbami v raznih krajih različna. Naslednji pregled kaže nekaj značilnih primerov:

1. Ostanke antičnih temeljev ob vzhodni obali Simonovega zaliva pokriva do 1,3 m debela homogena plast ilovice. V neposredni bližini, sredi Simonovega rtiča, med parcelama kat. št. 446/4 in 446/2 je mozaični tlak prekrit z 0,5 m humusa (sl. 2 in 3) (Degrassi, 1955).

2. Fragmenti rimske keramike na pobočju rtiča Kaneto, v podaljšku južne obale Simonovega zaliva, se nahajajo okoli 2 m pod današnjo površino. Od tega odpade na poantični zasip 1,6 m.

3. Ostanke rimskega cestnega tlaka ob južni obali Simonovega zaliva so delno prekriti z enotno holocensko plastjo, debelo 1 m.

4. Del rimskega pristanišča v Viližanu, nasproti opekarne »Ruda« (sl. 1, 4 in 5), je pokrit z zasipom, debelim okoli 2 m; nad njim pelje cesta Izola—Koper.

5. Leta 1956 so v »Rudi« podrli staro keramično peč. Pri izkopu temeljev za novo peč so v globini 1,5 do 2 m našli ostanke velike rimske keramične peči. Njeni temelji so okoli 2 m pod današnjim površjem, kar ustreza normalni vodni gladini danes.

6. Ko so kopali temelje za staro strojnico, ki je danes predelana v stanovanjsko hišo, so v globini 2 m zadeli na temelje rimske hiše. Prostor, kjer so začeli kopati, je bil že prej znižan za kaka 2 m. Iz tega sledi, da so bili temelji rimske hiše 4 m pod današnjim površjem.

7. 80 m jugozahodno od omenjene stare strojnice so istočasno naši rimski vodovod, tudi z globini 2 m.

8. Južno od stare strojnice doseže debelina zasipa 6 m. Po sestavi je holocenska plast od temeljev odkrite rimske peči, ki smo jo omenili pod 5, pa do zaledja južno od stare strojnice, tj. v višinski razliki okoli 5 m in na dolžini okoli 800 m, skoraj enotna, le v zaledju stare strojnice si v zadnjem 1,5 m sledita izmenoma pesek in ilovica.

Razen omenjenih primerov erozije smo dokumentirali z arheološkimi najdbami tudi naslednje spremembe:

9. V rimskem času je bila okolica Izole povezana s koprsko soseščino s potjo, ki je peljala od Simonovega zaliva prek grebena, kjer se nahaja Vrh Sv. Marka, in se je spuščala v dolino po njegovem južnem pobočju. To kaže, da takrat neposredno ob morju ni bilo možno zgraditi ceste. Danes opazujemo, kako se kruši strmi breg od Simonovega zaliva do Strunjana; med Izolo in Koprom so ponekod odlomljene grude, velike celo po več kubičnih metrov. Erozija strmih bregov je torej s časom omogočila trasiranje in gradnjo ceste neposredno ob morju.

10. Vzhodna obala Simonovega zaliva se je pomaknila od leta 1922 do danes 15 m do 20 m proti vzhodu, tj. na škodo kopne zemlje. Obalo je leta 1922 dokumentiral *D e g r a s s i*, ko je izkopaval na posestvu Drioli (sl. 2, parcela kat. št. 446/4). Stanje obale v l. 1958 je dokumentirala ekipa Narodnega muzeja v Ljubljani. Kot povedo tudi domačini, uničujejo južno in vzhodno obalo Simonovega zaliva močni valovi, ki jih povzroča v zimskem času veter, imenovan tramontana. Lastniki parcel ob tej obali so zato zavarovali zemljišča z močnimi »suhimi« zidovi.

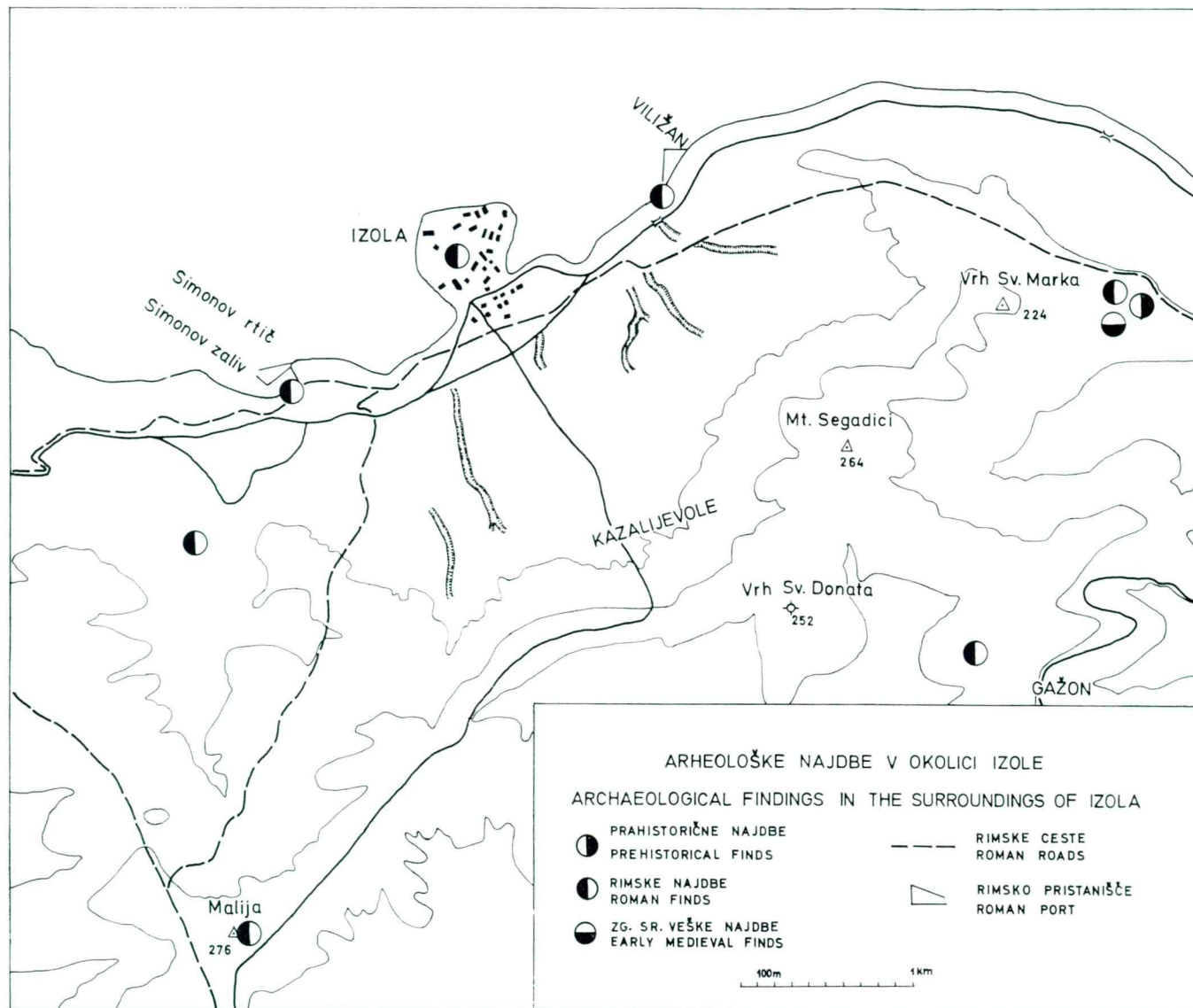
11. V Simonovem zalivu se nahaja dobro ohranjeno rimsko pristanišče (sl. 1 in 2). Pomol in valolom sta precej poškodovana, medtem ko je nasip skoraj v celoti ohranjen. Pomol in nasip sta se v antičnem času naslanjala na kopno, ki je sedaj oddaljeno od nasipa ponekod tudi do 60 m. To je teren, ki je danes vedno poplavljen pri normalnem letnem vodnem stanju morja. Če je bila v antiki normalna vodna gladina samo 0,7 m pod robom nasipa, zelo verjetno pa je bila nižja, in k temu dodamo še 1,3 m, tj. globino, na kateri se nahaja nasip danes, je razlika med antičnim in sedanjim vodnim stanjem najmanj 2 m. (Merili smo v opoldanskem času 10. avgusta 1958).

Na prostoru med sedanjo obalo in nasipom, ki je stalno pod vodo, je bil v antiki pristaniški del mesta s stanovanjskimi hišami. Ob robu današnje obale, tj. še na naplavljenem terenu so vidni ostanki petih stavb (sl. 2).

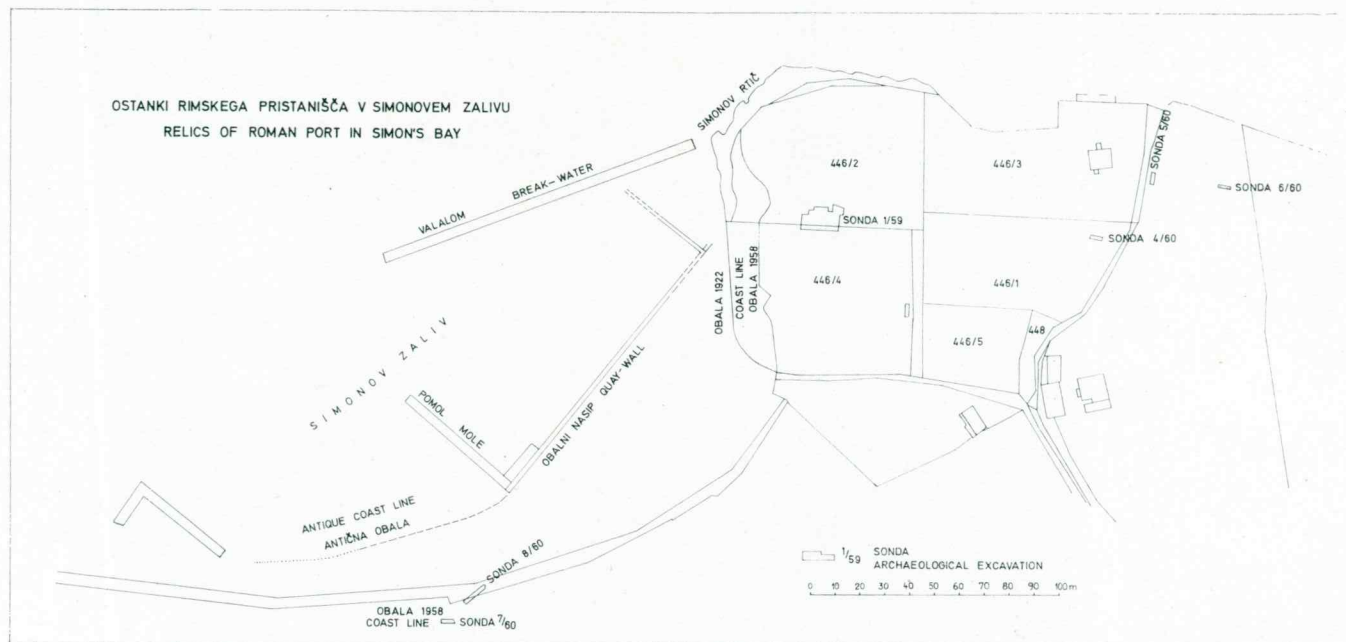
Na podlagi gradiva, ki smo ga navedli, zaenkrat sklepamo naslednje:

1. Podatki o ostankih rimskega pristanišča ter o razliki med sedanjo in antično vodno gladino so prispevek k preučevanju pogrezanja kopnega na tem območju in k vprašanju, kako se to odraža pri oblikovanju obale v Simonovem zalivu.

2. Holocenske usedline v okolici Izole lahko opredelimo časovno in količinsko, ker vemo, da so se pričele odlagati v nivoju rimskih najdb, ki

Sl. 1. — Fig. 1.

Sl. 2. — Fig. 2.

Sl. 3. Rimski gradbeni material v profilu vzhodne obale Simonovega zaliva

Fig. 3. Roman building stone in the section of the eastern coast of Simon's bay

izvirajo iz 2. in 3. st. n. št. Starejših usedlin nismo izmerili. Na območju »Rude« in v njenem neposrednem zaledju skoraj do pobočij grebena, kot to kaže razprostranjenost arheoloških lokacij, je bila antična hodna površina domala ravna. Nahajala se je nekako v višini današnje morske gladine.

3. Z arheološkimi najdbami smo dokumentirali zasipe v Simonovem zalivu in v Viližanu, s historičnimi viri pa v Izoli. Po podatkih zgodovinarjev je bilo mesto Izola od 16. stoletja do začetka 18. stoletja na otoku, ki ga je od kopnega ločil ozek morski kanal. Ob nastanku Izole kot naselbine je bil kanal znatno širši (6. ali 7. stoletje). Iz predrimskega časa ne poznamo na območju izolskega semiamfiteatra nobenih sledov prahistorične poselitve; najbližje so na Vrhju Sv. Marka in na Maliji.

Antična naselbina v Simonovem zalivu ter antični objekti v Viližanu so bili zasuti najbrž v zgodnjem srednjem veku. Iz poznejšega časa bi se bila ohranila kakršnakoli arhivska sled o takih spremembah. Domnevamo, da je bil istočasno delno zasut tudi izolski kanal.

4. Dosedanje arheološke raziskave kažejo, da se človek v izolskem kotlu ni naselil pred 2. st. pr. n. št., na vrhovih okoliških grebenov (Vrh Sv. Marka, Malija, Gradišče, Korte) pa izvirajo njegovi sledovi iz začetka 1. tisočletja pr. n. št., kar moramo upoštevati pri ocenjevanju njegovega vpliva na erozijo obalnega območja.

SOME ARCHAEOLOGICAL RELICS AND GEOMORPHOLOGICAL CHANGES AT IZOLA

The topographic measurements carried out in summer 1958 show, the thickness of the Holocene deposits overlying the archaeological relics at Izola varies from 0,5 meter to 6 meters. The author gives the following particulars:

1. The Roman floor mosaics pavement, found in the middle of Simon's Cape between the lots No. 446/2 and No. 446/4, is overlain by a humus layer 0,5 meter thick. The foundation of Roman buildings along the eastern coast of Simon's bay is overlain by a clay layer 1,3 meters thick. The Roman road pavement found along the southern coast of Simon's bay is partly covered by a homogeneous Holocene layer 1 meter thick (Fig. 1).

The fragments of the Roman potteries occurring in the prolongation of the southern coast of Simon's bay are, however, 2 meters below the actual dry land surface.

2. The thickness of the cover overlying the Roman port relics in Viližan, situated opposite to the brick-kiln "Ruda" (Figs. 1, 4 and 5), amounts to 2 meters. Just on this cover the road tending to Koper is built.

The foundation of an ancient pottery furnace has been discovered in the depth of 2 meters on the site of an old power supply building,

Sl. 4. Ostanki rimskega pristanišča v Viližanu

Fig. 4. Relics of Roman port in Viližan

there, however, the foundation of a Roman dwelling house has been found in the depth of 4 meters below the actual surface.

In a distance of 80 meters south-west from the old power supply building mentioned above, the relics of a Roman aqueduct have been found in the same depth as the dwelling house.

South from the old power supply building the Holocene deposits amount to 6 meters.

3. In ancient times the road passing from Izola to Koper was not following the ancient shore line but was tending across the Vrh Sv. Marka (Saint Marco hill) (Fig. 1).

4. During the period from 1922 up to now, the eastern coast of Simon's bay has been moved for 15 to 20 meters towards east because of wave erosion (Fig. 2).

5. The actual coast line of Simon's bay is 60 meters from the well preserved quay-wall of the ancient port (Fig. 2). The area between the Roman quay-wall and the actual coast line is constantly inundated provided the annual water level is normal. Supposing the ancient sea level was 0,7 meter under the top of quay-wall, and adding to that 1,3 meters, i. e. the distance from the actual sea level to the top of Roman quay-wall, the conclusion is due the difference between the ancient sea level and the recent one is at least 2 meters.

Sl. 5. Zahodni zid rimskega pristanišča v Viližanu

Fig. 5. The western wall om Roman port in Viližan

The Holocene age of the deposits has been determined by the underlying ancient archaeological findings mentioned above.

The relics of Roman culture were buried in early Middle Ages. There reason is to believe in that time also the Izola Strait, formerly having separated the Izola Island from the mainland, was filled up.

LITERATURA

Boltin, E. in Mikl, J., 1960, Izola, Varstvo spomenikov, str. 331, Ljubljana.

Degrassi, A., 1936, Inscriptiones Italiae, vol. X, Regio X, fasciculus III, Histria septemtrionalis 18, 19, Roma.

Degrassi, A., 1955, Porti romani dell'Istria, Anthemon str. 134, s pregledom starejše literature.

Naldini, 1700, Corrografia ecclesiastica della diocesi di Capodistria, 328.

Šribar, V., 1958/59, Arheološko topografske ugotovitve v Simonovem zalivu pri Izoli, Arheološki vestnik IX—X, str. 271, Ljubljana.